

meg, melyek szintén Luther tanait terjesztették igen kevés sikerrel. Egyik ilyen Tübingenben tevékenykedett horvát reformátor, az isztriai CONSUL ISTVÁN, HANS VON WEISPRIACH meghívására 1568—1579 között a mai Burgenlandban, Kismartonban és vidékén működött mint prédikátor az ottani horvátok között. A horvát reformáció egy másik ága a szigetvári hős fiának, ZRÍNYI GYÖRGYNEK, Nedelišćén, a Muraközben alapított nyomdájához fűződik. ZRÍNYI nyomdásza a lengyel eredetű, de bécsi származású HOFFHALTER RUDOLF volt, aki előzőleg több éven Magyarországon próbált szerencsét mint protestáns vándornyomdász. A rövid életű nedelišćei nyomda termékeiből BUČIĆ MIHÁLY horvát kálvinista prédikátor két műve cím szerint, PERGOŠIĆ IVÁN Werbőczy-fordítása (1574) meg négy példányban ismeretes.

Megemlékszik BREYER a Horvátország számára idegenben készült latin őnyomtatványokról is. Az első *Breviarium Zagrabienense* Velencében készült (1484), Rómában és Pesten őriztetnek példányai. E breviarium második kiadásának (1505), mely szintén Velencében készült, egyetlen ismert példánya a pesti ferences-kolostor birtokában van.

Füzete záradékában felsorolja BREYER azokat, akik munkájában segítségére voltak. Itt is akad magyar vonatkozás: a horvát tudósok hosszú sorában egy magyar kroatista is szerepel: e sorok szerény írója.

BAJZA JÓZSEF.

Pais Károly: *A két Kisfaludy Sándor.* Simon és Garab könyvnyomdája, Cegléd, 1937. 8°. 53 + 3 sztl. l.

PAIS KÁROLY értekezése, mely a „literátor“ és a „patrióta költő“ KISFALUDY SÁNDORRÓL szól, a könyvészt két szempontból érdekli. Bevezetésében KISFALUDY SÁNDOR műveltsége megszerzésének állomásai-val, irodalmi ismereteivel, a „Könyvbéli Virágok“-kal (idézetgyűjteményével) és könyvtárával foglalkozik. A vonatkozó irodalom alapos ismeretével s a KISFALUDY SÁNDOR műveiben előforduló hivatkozások, a „Könyvbéli Virágok“ c. idézetgyűjteménye és CSÁSZÁR ELEMÉRTŐL kiadott könyvtárjegyzéke alapján állapítja meg, hogy olvasmányai a klasszikus költők, a magyar irodalom, Bécsben a német írók, a francia fogságban PETRARCA és a francia szerelmi költészet, szabadulása után főként német munkák. Az angol irodalommal kevesebbet foglalkozott, de SHAKESPEARET ismerte s a „Könyvbéli Virágok“-ban találunk SHAKESPEARE-idézetet is. Valószínű, hogy olvasója volt MÜLLER FERENC győri könyvkötő „Olvasó Kabinét“-jének, mely 1789 őszén nyílt meg. — A „literátor“-ról szóló fejezetben pedig érdekes és tanulságos példáját látjuk annak, mi módon lehetséges helyesírási megfigyelések alapján megállapítani egy író kéziratának keletkezési

évt. KISFALUDY SÁNDOR korában ugyanis kétféle magyar helyesírás volt: a j o t t i s t a (*j, tz, ts, látja, tzél, tsak*) és y p s i l o n i s t a (*y, cz, cs, láttya, czél, csak*). KISFALUDY SÁNDOR életének egyes korszakaiban felváltva ypsilonista és jottista. A levelek és a Gazdasági napló alapján PAIS KÁROLY megállapítja, hogy 1806-tól kezdve csatlakozik a VERSEGHY-féle helyesíráshoz, s ettől kezdve y-t, cs-t és cz-t ír, tehát a *Két szerető szívnek története*, mely következetesen ypsilonista, nem keletkezhetett 1806 előtt.

A helyesírásnak kormeghatározó szerepe nemcsak kéziratoknál, hanem — mint ismeretes — régi könyveknél is döntő jelentőségű.

TR. Z.

Bibliographische Vierteljahrshefte der Weltkriegsbücherei. 2—5. füzet.

A stuttgarti *Weltkriegsbücherei* Németországnak legnagyobb tudományos intézete, amely kizárólag a világháborúval kapcsolatos történeti forrásanyag gyűjtésével és hozzáférhetővé tételével foglalkozik.

A világháború történetét, előzményeit és következményeit tárgyaló könyvek, folyóiratok, röpiratok, térképek, plakátok gyűjtésével foglalkozik s eddig több mint 75.000 ilyen vonatkozású könyvet, mintegy 5000 lezárt folyóiratot, 2150 németországi és külföldi hírlapot s emellett számos térképet, röpiratot, plakátot s egyéb háborús dokumentumot gyűjtött össze.

Az anyag feldolgozása a kutatók feladata, de a könyvtár igazgatósága is elősegíti a világháborúhoz fűződő rengeteg kérdésben való eligazodást, mert bibliográfiai munkásságával sajátos szakkönyvészeteket állít össze egy-egy idevágó problémáról.

Az összegyűjtött hatalmas anyag nem teljes, de viszonylag annak tekinthető az egyéb könyvtárak hasonló természetű gyűjteményeinek jóval kisebb volta miatt. Ha tehát anyagát szakkatalógusokban dolgozza fel, ezek a részletszakkatalógusok már-már bibliográfiától megkivánható mértékben gazdagok és teljesekek s ezért a könyvtárban való útmutatástól elvonatkoztatva önmagukban is értékek s mint bibliográfiák is használhatók.

1934-ben kezdte el a könyvtár anyagának ilyen részlet-szakkatalógusok formájában való ismertetését. Ezek a katalógusok negyedévenként jelennek meg *Bibliographische Vierteljahrshefte der Weltkriegsbücherei* sorozatcím alatt. Az első ilyen füzet, amelyből azóta második kiadás és pótlás is jelent meg, Lengyelországgal foglalkozik. Ez a kellendőség jelzi, hogy a katalógusokat a könyvtártól messze is lehet használni, mint történeti szakkönyvészeteket. A következő